

Skrift i grus:

er navnet på en fast spalte som tidskriftet fører videre fra Vår Verden. Perspektivet er de store imperiers historie: Pyramide-statene som alltid har endt som hauger av grus. Men vårt fokus er et annet: Midt iblant pyramidene og gjennom deres grus-levninger har det alltid vandret mennesker som har tenkt og handlet annerledes og dannet mønstre for og håp om noe annet - mennesker hvis ydeler har vært varige fordi de var bundet til livet og ikke til sten og stål og makt. Det var de som forsto og alltid forsøkte å si hvorfor pyramidene må ende som grus. Ruinene er illustrasjoner av hva de sa: Deres lette skrift er tilgjengelig for hver den som selv vandrer over grusen med årvåkenhet, for alle dem som leter etter vei fordi de plages under sin epokes imperium.

Hittil i spalten har vi rukket å gi glimt av noen få slike, utvalgt nærmest fordi de kunne settes i sammenheng med andre ting som ble behandlet i bladet: Gandhi, Svarte Elg, Peter Wessel Zapffe, Sherpa-folket. Det er bare et gløtt som gies - å oppfatte bare som et begeistret utrop fra en som stadig finner noe inne blant grushaugene: Kom og se hva jeg fant! Kom og les selv!

I og med at dette nummeret blant annet skal markere en ny satsning på økofilosofi har vi ment at tiden er moden for å komme med et slikt utrop når det gjelder

Henri Bergson

- etter vår oppfatning Europas første økofilosof (Se økofilosofi-gruppens definisjon annet steds i bladet!) Vi vil nevne et par av grunnene til at vi våger denne påstanden: Til forskjell

fra tidligere filosofer er Bergsons tenkning en klar og spesifikk reaksjon på industrivekstsamfunnet (IVS) og dets mekanistiske verdensbilde. - Hans hovedarbeider spenner over perioden 1888 - 1934, dvs. en opprivende brytningstid som i likhet med vår egen er et produkt av at IVS's grunnleggende skjevheter slår igjennom, klart og usminket, som en massivt livsnedbrytende kraft.

Bergson er ikke bare skarp i sin kritikk og i sin analyse av det samfunnsmessige grunnlaget for den mekanistiske tenkemåten. Han anviser også et klart og gjennomarbeidet alternativ til industrivekstfilosofiene. Han er den første europeer som tar tidsdimensjonen som den grunnleggende dimensjonen i tilværelsen (Buddha gjorde det allerede et halvt årtusen f.v.t., se Vår Verden 1/79). Ved det foregriper han økologisk inspirert tenkning to generasjoner seinere.

En rekke forhold innen natur, samfunn og menneskets sinn blir først forståelige når betraktningen orienterer seg ut ifra bevegelse, endring, prosess, det å være på veg mot noe nytt. Romdimensjonene er sekundære til dette - et menneskelig praktisk håndgrep for å kunne delta i livsstrømmen med større materiell sikkerhet.

Vår tids systemøkologi hadde i seg en tendens til å gå i denne retningen, - til å si at funksjon eller prosess er mer grunnleggende enn struktur. Det var spesielt via dette trekket at den bar i seg en lovnad om å bli en "undergravningsvitenskap" i forhold til IVS. Men igjen viste IVS sin fleksible styrke, denne gang ved å la økologien havne i datamaskinenes mikrokrets-nett. Ikke minst for å forstå hva som her er skjedd, er Bergson nyttig, idet han viser hvordan naturprosessen og dens kontinuerlige rytmer må være en lukket verden for rent intellektuelle angrepsmåter, - dvs. for

til side 38

SKRIFT I GRUS.....

vår vitenskapstradisjon. Innlevingsvevnen - det som Bergson kaller intuisjon - angir den vegen en må søke å følge (men ikke til utelukkelse av intellektet!) om en vil nå dypere, til en omspenning forståelse (sml. igjen økofilosofi-definisjonen! Ingen av gruppens deltakere hadde på det tidspunktet lest Bergson, men vi reagerte mot samme slags forståelsesmurer som han!)

Det er karakteristisk for intellektet at det oppfatter verden som en romkonstruksjon. Selv tiden blir forstått som en linje bestående av mange biter - tidsenheter - gjennom rom. Altså: alt reduseres til høyde, lengde og bredde, til et koordinatsystem. Som nevnt - evnen til å foreta denne reduksjonen gir mennesket dets materielle eksistensferdighet. Men spesielt innen den europeiske kulturen har egenskapen - via vår vitenskap - tatt overhånd. Vitenskap og teknologi har gitt oss en slik fantastisk suksess i form av materiell makt, at den verden vi og våre lærere er istand til å se, så å si totalt er komponert som et romlig koordinatsystem. Derfor er det også blitt særlig vanskelig for medlemmer av vår kultur å gjenoppdage tiden, - dvs. å gjenvinne en innlevd forståelse av naturen og av menneskeselvet i naturen. Derfor er det også dessverre vanskelig for oss å opp-

fatte Bergsons innsikt (og av samme grunn kreves det et langt mere radikalt sprang for en fra Vesten for å bli buddhist enn hva som vanligvis gis inntrykk av! - For å unngå misforståelser: Bergsons filosofi er bygd opp helt uavhengig av buddhismen, og det synes, merkelig nok, ikke som han kjente den). Ved hjelp av Bergson gis vi en forklaring på at vår vitenskap har store vanskeligheter med å fatte tilsynelatende av noe radikalt nytt og at dens teorier og forutsigelser må se bort fra muligheten av en virksom skapelsesprosess.

Altrenativbevegelsen i mange land har de senere årene snakket mye om "det nye paradigmet": Det grunnleggende nye oppfattelsesmønsteret som skal hjelpe fram en ny samfunnskurs. Mangt er foreslått, uten at noen ideramme med overbevisende løsrivelseskraft i forhold til IVS er framkommet. Etter vår oppfatning er Bergsons veganvisning mer radikalt dyptborende enn noen av de forslag vi har sett. Det er uhyre vanskelig å ta tidsdimensjonen på alvor slik han gjorde, - bl.a. mangler våre toneangivende språk begreper for å snakke om forhold som ekte produkter av tid. Men i og med våre personlighetens systematiske tilpasning til IVS, må det være vanskelig å finne alternativet og å få det til å begynne å fungere. Den treningen i å bryte ut av koordinatens rammeverk som Bergson tilbyr vil i alle tilfelle være uvurderlig. Undertegnede for sin del har kommet tilden overbevisningen at det nye mønsteret er å finne langs Bergsons veg.

Sigmund Kvaløy.

Litteratur å starte med: Filosofien og livet. Pyra föredrag, Stockholm 1912. Wilton Carr: Henri Bergson - the philosophy of change, London 1912. Truls Winther: Det skapende menneske - om Henri Bergsons filosofi. Universitetsforlaget, Oslo 1978. Og så kan en prøve seg med ett av Bergsons hovedverk: Creative Evolution, London 1911. (For dem som ikke kan lese fransk - ellers anbefales originalen.)

